

עולם ההלכה

מכון סמיכה
ניש
ככל אחד
נורם
החכה

ג' ניסן תשפ"ו

שבט קודש פ' ויקרא

גיליון ס"ה

עולם התשובה

לקט שאלות ותשובות

עולם היום טוב

ראש ישיבתנו הרב מנחם מענדל פרעסקא רב ומו"ץ בניו הייבן

נסיעת בן חוץ לארץ בטיסה במוצאי יום טוב ראשון

פתיחה

בגליון הקודם ביררנו הדין בבן ארץ ישראל שנוסע בטיסה לחוץ לארץ ביום טוב שני. ותמצית הדברים, שאם שדה התעופה נמצא מחוץ לתחום עיר שישאליים דרים בה, רבים מקילים. ויתר על כן, הגרש"ז אויערבאך הורה שאף אם שדה התעופה בתוך עיר ישראל אין לחוש.

ושורש פסקים אלו בנוי על היסוד שאיסור מלאכה שחל על בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ הוא רק מכת הדין ש"נותנין עליו חומרי המקום שהלך לשם", והטעם כדי שלא יגרם מחלוקת כמו ששנינו במשנה. ועוד טעם הזכירי בה - מפני זילותא דיום טוב שני. וכיון שאיסור המלאכה שעליו אינו מעיקר הדין אלא מטעמים הנ"ל, יש אפשרויות להקל עליו, כמו שנתבאר.

אבל בשאלה בה אנחנו דנים, מדובר בבן חוץ לארץ שעלה ארצה בימי החג לבד - והוא כבר קיבל פסק ממו"ץ ש"שלא שישמור רק יום אחד בהיותו בארץ, ועתה חוזר הביתה במוצאי יום טוב. ושאלתו אם מותר לו לטוס באופן שינחת בחו"ל ביום טוב שני.

מנהג ותיק בארץ ישראל

ומכיון שכל השאלה מתחלת רק אם ננקוט שעשה כהוגן במה ששמר רק יום אחד בהיותו בארץ, תחילה, הבה נחקרה מה זה ועל מה זה - מהו המקור לפסק כזה.

והקדמת מילין יש להעיר שדיון הזה של בן חוץ לארץ העולה ארצה כיצד ינהג ביום טוב שני של גלויות - לא חדש הוא. כי זה כחמש מאות שנה - מאז למן שנות גירוש ספרד ועד עתה - שלא ירדה שאלה זו מעל שולחנם של חכמי ישראל, זה אומר בכה וזה אומר בכה, סברות נוטות לכאן ולכאן. ונציג כאן קצת הרקע.

רבים המה - מהם מרו המחבר - שסברו שעליו לנהוג שני ימים כמנהג חוצה לארץ. וכבר העיד המחבר בשו"ת אבקת רוכל (סימן כו) על בני חו"ל שבימיו שהיו נוהגים לעלות ארצה לרגל, והיו שומרים שני ימים לפני גדולי הדור וגם מתפללים בפרהסיא כתפלת יום טוב ואין פוצה פה נגדם[1], זה לשונו: "שאלה היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ ודעתו לחזור אם מתפלל כבני א"י וטעם למה העולים לרגל מתפללים בפרהסיא כבני חוצה לארץ ואין מחוץ."

תשובה, דבר פשוט הוא דכל שדעתו לחזור נוהג כמקום שיצא משם אפילו להקל ובלבד שלא יעשה בפני בני מקום שהלך לשם כ' וכן מי שבא מחוץ לארץ לארץ ישראל ודעתו לחזור הוא בכלל בני חוץ לארץ ניהו. וכן מעשים בכל יום בכל שנה ושנה עולים לשלש רגלים מח"ל לארץ ועושים יום שני של גלויות כתקונן ומשפסוין בחו"ל. ולא עוד, אלא שמתקבצים מניו מבני חוץ לארץ העולים לרגל ומתפללים תפילה וקורין בתורה ומפטירין בנביא בברכות תחלה וסוף כמו עושים ביום טוב שני בחוץ לארץ. ודבר זה נעשה מימי קדם בפני גדולי עולם ולא פקפק אדם בדבר זה מעולם כו".

ומאז ועד עתה, כך היתה דעת כמה וכמה מגדולי הפוסקים במשך הדורות. וטעם דעה זו פשוטה היא, כי משנה שלימה שנינו (פסחים ג, א) "ההולך ממקום כ' ונתנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם". וכאן חומרי המקום שיצא משם מחייבו לשמור ב' ימים.

יום אחד לבד

לעומת זאת, יש פוסקים שאמרו שעליו לנהוג רק יום אחד בלבד כמנהג תושבי ארץ ישראל. בראשם, החכם צבי (סימן קסז) שהורה כן למעשה לעולי הרגל שבימיו, ונתן טעם על מה שין זה נכלל בדין "חומרי המקום שיצא משם". דוקא במנהג שאילו היו בני המקום שיצא משם באים וקובעים עצמם כאן היו רשאים לנהוג מנהגם ככאן, אז אמרין שגם על היחיד קיים מנהג מקומו שיצא משם. אבל לעניינינו, אלמלא המציאות של ספיקא דיומא היה אסור גמור להוסיף יום על יום טוב משום כל תוסף. ואילו היו בני חוצה לארץ קובעים עצמם בארץ ישראל היה אסור להם לקיים מנהגם של שני ימים טובים של גלויות. הלכך, אף יחיד הבא משם לכאן, אין מנהג מקומו קיים עליו כשהוא בארץ ישראל הואיל ואין המנהג מתאים כלל לארץ ישראל. וזה לשונו: "נלע"ד דצריכים הם להתנהג בעניני המועדים כאחד מבני ארץ ישראל התושבים. ואין זה בכלל חומרי מקום שיצא משם. לא מבעיא בתפלות, וברכות, וקריאת ספר תורה, שאינן חומרות בעצם, שהרי אם בא להחמיר לברך ולהתפלל תפלות המועדים בזמן שאינו מועד, עבירה היא בידו. אלא אפילו במלאכה מותרים הם, שאילו היו כל אנשי המקום שיצאו משם כאן בקביעותא פשיטא שאסורים היו לעשות יותר מיום אחד משום כל תוסף. שהרי (עירובין צו, א) הישן בשמיני בסוכה, לוקה. וכן בפסח, ושבתות, העושה יום אחד מועד יותר מהמצוה עובר על כל תוסף.

Maaser Before or After Taxes?

Rabbi M.M Prescott Rosh Yeshiva Machon Smicha

QUESTION: Your article about maaser kesafim got me thinking, especially as tax season's crunch-time approaches. How do maaser and taxes relate? Should maaser be calculated before or after taxes? Is there a difference between the various taxes?

ANSWER: We'll discuss the most common taxes in the U.S.: income tax, Social Security tax, sales tax, and property tax. Before the details, the rule of thumb is that maaser is given on take-home earnings; first, one's expenses are deducted and the remainder is subject to maaser. While some poskim^[1] say that maaser is taken from one's revenue before expenses - similar to maaser taken from grain in which a farmer cannot deduct his expenses, most poskim disagree and establish l'halacha that maaser is from profits only.

Some poskim as far as to allow deducting even one's personal household expenses, leaving only one's surplus earnings subject to maaser.^[2] But unless someone's situation is very tight, the consensus among the poskim is that only work-related expenses reduce one's income.^[3] Simply put, maaser is calculated similarly to the way the IRS determines taxable income—though not exactly.

A business owner or self-employed individual deducts from their income any expense incurred in the course of business or work, whether directly or indirectly. Examples include advertising, bookkeeping and accounting, rent, insurance, etc.—essentially, anything listed in the expense section of IRS Schedule C. The same applies to maaser.

The difference arises for a W-2 employee, who receives a fixed payment from an employer and generally cannot deduct work-related expenses for IRS purposes. However, when calculating maaser, all work expenses may be deducted (e.g., travel expenses, childcare... etc.), which can significantly reduce one's income.

Income Tax

Following this principle, Rav Moshe Feinstein^[4] says that income tax can be deducted before calculating maaser because it is viewed as a "work-related expense." Since income tax is applied as a percentage of earnings—it is an expense incurred by virtue of earning income. (This differs from "head tax" systems of the olden times, where each citizen paid a fixed amount regardless of income—in that case, the tax would be considered a personal expense, not an income-related one.)

[1] ראה בשאלת יעב"ץ חלק א (סימן 1), הובא בפתחי תשובה י"ד סימן רמט (סק"א)
[2] נכסת הגדולה יורה דעה סימן רמט
[3] ראה בברכי יוסף יורה דעה סימן רמט (אות ה). וכן הריב"ע בשבט הלוי ח"ה (סימן קלג אות ד)
[4] אגרות משה י"ד חלק א (סימן קמג)

מבוך סמיכה – עולם ההלכה נגיש לכל אחד

ולא אמרו נותניו עליו חומרי מקום שיצא משם אלא בחומרא ורשאיין אם המקום שיצא זה משם לנהוג חומרתם במקום הנוהגין כשאל. אף אם יקבעו דירתם במקום הלז, אבל בדבר שאילו באו בני מקום החומרא למקום הקולא וקבעו דירתם בו היו אסורין לנהוג חומרתם בזה לא אמרו. ואף דשלוח מתם (ביצה ד, ב) הזהרו במנהג אבותיכם, דילמא גזרו שמדא ואתי לאקלקולי הך קלקלה גופה לא שייכא אלא כשהם במקומם בחוץ לארץ, אבל בהיותם בארץ ישראל לא שייכא. וכיון שבארץ ישראל איסור הוא להוסיף יום אחד על הטיוב ואין ביד אנשי ארץ ישראל להוסיף גם אחד יותר מהכתוב בתורה ולהחמיר, אף הבאים מחוץ לארץ אסורים הם לנהוג שני ימים טובים של גלויות כל זמן שהם בארץ ישראל אפילו דרך ארעי, כיון שהמקום גורם ואין זה בכלל חומרי מקום שיצא משם."

ומדברי השו"ע הרב[2] (בסימן תצו סעיף יא) נראה שנטה לדינא כדעת החכם צבי הג"ל, שכן כותב:בני חוץ לארץ שבאו לארץ ישראל אע"פ שדעתנו לחזור אין עושין אלא יום אחד כבני ארץ ישראל ויש חולקים".

הארת קדושת יום טוב

מדברי השו"ע הרב במהדורא תניינא (סימן א סעיף ד) יש ללמוד טעם אחר להוראה זו. על פי כתב שם בבן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ביום טוב שני שחייב לנהוג שם יום טוב - לא רק מפני המחלוקת אלא מחמת קדושת היום שמאיר בחוץ לארץ באותו היום. וזה לשונו:כ"י עת רצון שלמעלה ויחודים עליונים שבקריאת שמע ותפילה וקדושת שבת ויום טוב הוא למעלה מגדר המקום והזמן רק שמאיר למטה לכל מקום ומקום בזמנו הראוי לו, וזה ג"כ הטעם ששורה קדושה עליונה בחוץ לארץ ביום טוב שני של גלויות. ולכן, גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור, כמו שנתבאר בהלכות יום טוב." והיוצא מדבריו, שד"ן הנהגת יום טוב תלוי בהמקום ולא בהגברא. ולכן, מסתברא דה"ה להיפך, בבן חוץ לארץ העולה ארצה בשביל יום טוב, דינו לנהוג כתושבי הארץ בעבור שבמקום שבו הוא נמצא, היות קדושת יום טוב מאיר רק ביום ראשון. ולהעיר, שלענין דינא אין הכרע בין רבני חב"ד אם נקטינן כדבריו בזה, כי יש סתירה בדבריו, וכמו שהבאנו בגליון הקודם, עיין עליו.

המקום הוא הגורם

סברא נוספת מצינו בין האחרונים - דוגמת סברת השו"ע הרב, אך בדרך נגלה. והוא, שהמקום הוא הגורם, ולפיכך לא שייך כאן הכלל של חומרי המקום שהלך לשם או שיצא משם. דהכא, אין זה ענין של מנהגים שונים, אלא הנהגה התלויה במקום. במקום שבו הוא נמצא, כך הוא דינו לנהוג. סברא זו הזכירה היעב"ץ [3] (שאלת יעבץ חלק א סימן קסח) והאבני נזר (או"ח סימן תתקל, הערות לסימן תכד אות מח). [ואף שדבריהם נאמרו לגבי בן ארץ ישראל הבא לחו"ל, נראה שהוא הדין להיפך].

וסברא זו בניגוד לדברי החכם צבי הסובר שהדבר באמת תלוי בהגברא אלא שבפועל אי אפשר לקיים מנהג חוצה לארץ בארץ ישראל מפני איסור בל תוסיף. אבל לפי סברא זו, אין שום חלות מנהג על הגברא בענין הזה, אלא הכל תלוי בהמקום שהוא עומד שם.

מנהג אבותינו ביידנו

עוד סברא מובא בשם הג"ר שמואל סלטנ (תורת הגר"ש סלטנ סימן יז) והוא, שבזמננו באמת שוב אין לנו ספיקא דיומא אלא שמכל מקום בני חו"ל עושין שני ימים טובים כמו שאמרו במסכת ביצה (ד, ב) "הזהרו במנהגו אבותיכם". וכיון שכן, עלינו לנהוג בדיוק כמו שנהגו אבותינו בימים ההם. והגע עצמך, בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה, וכי היו עולי הרגלים הבאים מארץ מרחקים עושין ב' ימים טובים. ולא דואי לא, כי מעת שהגיעו לירושלים שוב לא היה לכל ספק בקביעות החודש. ומאחר שהכל מבוסס על מנהג אבותינו, אין להחמיר יותר ממה שנהגו הם אז. וכשם שבימיהם היו בני חוץ לארץ עושין רק יום אחד כשעלו ארצה, כן גם היום.

ועל פי זה כתב שיש לבאר מה שלא הזכיר המחבר מאומה מדין אורחים שבאו מחוץ לארץ לארץ ישראל, בעוד שזו בארוכה על הגידול שלהיפך - בבני ארץ ישראל שבאו לחוץ לארץ בכל פרטיו. הנאה היינו משום שבארץ ישראל אין הפרש בין אזרח לאורח כמו שנתבאר [ולפי זה צריך לומר שחזו המחבר בדעתו משמכתב באבקת רוכל].

אלא שלענין מעשה קשה לסמוך על דברי הגר"ש סלטנ, שהוא בעצמו לא רצה לקבוע הלכה למעשה נגד רבותיו מייסדי הישוב בארץ ישראל, ובעיקר הגר"י משקלאב בספרו פאת השולחן (הלכות ארץ ישראל סימן ב סעיף טו). ולכן היה מורה לשואליו שינהגו כחומרת של המקומות.

מן הראוי לציין שהגר"מ פיינשטיין (אגרות משה או"ח חלק ג סימן עג) התייחס לסברא זו, ודחאה. וטעמו, דאדרבה מהוה האי טעמא גופא שבזמן הזה ידעינן קביעותא דירחא ואין הנהגתינו מפני הספק, חמירא מנהגינו ממה שנהגו אבותינו בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה. וזה לשונו:"אבל מסתבר לע"ד דכיון שזה שצריך בן חו"ל לעשות יום טוב שני גם כשהוא נמצא בא"י, הרי הוא רק מדין מנהג, דמצד הדין מאחר שהוא ביום טוב זה בא"י שכה"ג בזמן שקדשו החדש ע"פ הראיה שהיה ספק ממש בחו"ל אם נודמו שכן חו"ל היה ביום טוב בא"י לא היה צריך לנהוג אלא יום אחד דהרי בפעם זה יודע הקביעות, אבל כיון שבזה"ז ליכא חלוק בין א"י לחו"ל בידיעת קביעותא דירחא אך שמ"מ נשאר בחו"ל במנהגם לעשות גם יום טוב שני כדשלחו מתם בביצה דף ד', נעשה ממילא חומרא מכפי שהיה הדין כשהיה כספק ממש, דגם כשבא בן חו"ל לא"י כל זמן שרעתו לחזור צריך לנהוג במנהגו דחו"ל לעשות יום טוב שני כדיני המנהגים."

הנוסע עם אשתו ובני ביתו

יש עוד צד קולא לבן חוץ לארץ לשמור רק יום אחד, והוא על פי פסקו של הרדב"ז (שו"ת רדב"ז חלק ד סימן עג [אלף קמה]) בהגדרת עקירת דירה. ששם הורה שיש עקור דירתו עם אשתו ובני ביתו וקבע עצמו בחוץ לארץ, נעשה כבן חוצה לארץ לגמרי וחיוב לנהוג ב' ימים לא רק מטעם מקום שנהגו, אלא מדינא כי נעשה כבן חוץ לארץ ממש. ולכאורה הוא הדין להיפך, העולה מחוץ לארץ לארץ ישראל עם אשתו ובני ביתו דינו כבן ארץ ישראל לגמרי, ואינו חייב אלא ביום טוב אחד בלבד. [4]

אך למעשה, לא נראה כן, שהמענין בדברי הרדב"ז יראה שדבריו לא נאמרו בפשיטות אלא באופן של עקירת דירה ממש, וזה לשונו:"ומה נקרא מיד ומה נקרא לאחר זמן כל מי שבא למכור סחורה משם או לקנות סחורה בכאן או העולים לירושלים לזיארה נקראו דעתו לחזור מיד. אבל הבאים לישא וליתן ולהרויח או לעשות מלאכתו או ללמוד תורה, אעפ"י שלא עקרו דירתם משם נקרא דעתו לחזור אלה זמן, ואם עקר דירתו משם ואשתו ובניו אף עפ"י שדעתו לחזור להתיישב בארץ ישראל לא נקרא דעתו לחזור כיון שנתיישב במצרים. דאלת"ה כולנו דעתנו לחזור ולדור בארץ ישראל, דעל זה הטעם אנו סומכין לדור במצרים אעפ"י שהתורה אמרה לא תשוב בדרך הזה עוד, דכיון שאין אנו יורדים להשתקע אלא לגור וכאשר תמצא ידינו נלך לארץ ישראל אין אנו עוברין."

נמצאת למד לפי דרך זה שהבאים מארץ ישראל ואין דעתם לחזור או שעקרו דירתם משם לגמרי, הרי הם כבני מצרים לגמרי דבריהם מדינא."

הא למדת, שהנסיעה עם אשתו ובני ביתו לבד אינו הגורם, אלא עקירת דירה. וכן תמצא מביאר בדברי האחרונים המעתיקים את דברי הרדב"ז להלכה. וזה לשון השו"ע הרב (סימן תצו סעיף י):"העוקר דירתו עם אשתו מארץ ישראל לחוץ לארץ אף על פי שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור."

וכלשוון הזה כתב הערוך שולחן (שם סעיף ה), וזה לשונו:"והעוקר דירתו עם אשתו מא"י לח"ל אף על פי שבהמשך הזמן דעתם לחזור מ"מ דינם כאין דעתם לחזור דכיון דבא הוא וביתו מקרי דירה קבוע."

וכך העתיק המשנה ברורה (שם ס"ק יג), וזה לשונו:"כתבו האחרונים דמי שעוקר דירתו עם אשתו ובניו ממקום למקום לישא וליתן ולהרויח אע"פ שבשעת עקירתו היה דעתו לחזור למקומו כמי שאין דעתו לחזור דמי דסתמא דמילתא כיון דעקרינהו לאינשי שיהיה כל שמוצא פרנסתו מרווחת באותו מקום שהלך לשם אינו זז משם."

הגדרת עקירת דירה

ועל פי הגדרת האחרונים בדברי הרדב"ז, מסתברא שאין דבריו שייכים על מי שנוסע בחופשה לשבוע אחד לכל וחזר הביתה מיד אחרי כן, שרהי לא עקר דעתו מדירתו כלל. ועוד שמדברי הרדב"ז משמע שיש לו גם פרנסה במקום שבא לשם. ומה עוד שכרטיס טיסה בחזרה כבר נמצא בידו.

וכן כתב הגר"מ פיינשטיין באגרות משה (או"ח חלק ג סימן עד) כדבר פשוט שאין לדמות הגדרת הרדב"ז לזמננו - מאות שנים אחרי שנשתנו לגמרי כל ענייני נסיעה בעולם, וכהיום בני אדם נוסעים מקצה העולם עד קצהו במספר שעות. וזה לשונו:"אבל לע"ז פשוט שאין לדמות בזמננו עתה לזמן הרדב"ז, ומאות שנים אחריו. דבכל הזמנים עד ערך איזה עשרות שנים האחרונות, היה ענין נסיעה ממקום למקום דבר קשה. בין מצד הטירחא דהנסיעה, בין מצד העניות, שלכן כיון שעקר עם אשתו היתה אומדנא גדולה דאם ימצא פרנסה באותו מקום שהלך לשם לא יחזור. שלכן בסתמא נחשב אין דעתו לחזור, ואולי גם בטלה

דעתו, דהא זהו טעם הרדב"ז, כדאיאת במשנה ברורה ס"ק י"ג מהפר"ח. אבל בזמננו שהיא טירחא קטנה אף מאממקריא לארץ ישראל, שבאין בלכות מ"ב שעות לארץ ישראל, וחשבון ההוצאה לא נחשב כלום לפחות דאנשי ממדינתנו. דהא באים מכאן לשם, ומשם לכאן גם על עניני שמחה קטנים. ולנסיעת תענוג וטיוול בעלמא. ליכא האומדנא, וממילא תלוי בהחלטת האדם אם לחזור או לא לחזור."

נסיעה קלה ומהירה

וכן ראיתי בספר יום טוב שני כהלכתו מובא בשם הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב כדעת הגר"מ פיינשטיין. ויותר מזה, הוסיף הגר"ש אלישיב שגם במקרה שהוא מסופק אם יחזור למקומו אם לאו, אין לצרף לא השבא עם אשתו ובני ביתו וגם מה שיש לו דירה בארץ ישראל, כי בזמננו נשתנו העתים לגמרי. וכ"כ הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן סד), דאין לדמות דינו של הרדב"ז לזמננו, וזה לשונו:"ובמחלוקת הרדב"ז והפר"ח סימן תסח ובמנ"א ס' תצו, בענין מי שעקר עם אשתו מארץ ישראל לחוץ לארץ, דהמג"א העתיק שב הרדב"ז דהוא בן חו"ל והפר"ח דעתו דסו"ת יחזור אפילו לזמן רב, נקרא דעתו לחזור. הנה דע שאין מציאות שלנו כהיום, דומה כלל למשכתב בתשובה הנ"ל כו' ז"ל שם ואם עקר דירתו משם ואשתו ובניו אע"פ שדעתו לחזור ולהתישב בא"י לא נקרא דעתו לחזור כיון שנתישב במצרים, דאלת"ה כולנו דעתנו לחזור ולדור בא"י דעל זה הטעם אנו סומכין לדור במצרים אעפ"י שהתורה אמרה לא תשוב בדרך הזה עוד דכיון שאין אנו יורדים להשתקע אלא לגור וכאשר תמצא ידינו נלך לא"י אין אנו עוברין.

הנה ברור שגם הרדב"ז מדבר במי שהולך לגור לחו"ל דרך התישבות וע"כ עקר דירתו הוא ואשתו ובניו ובימים הקדמונים בימי הרדב"ז היה זה ענין של חדשים ועקירה ממש אלא. שמצפה ודעתו שיעורו לו השי"ת לחזור עוד לא"י. ובזה הרדב"ז ס"ל דנעשה כבן חול ממש. ובזה דברי הרדב"ז מסתברים מאד כיון שגר באמת בחו"ל הוא ואשתו ובניו ועקר לגמרי מא"י. ודעתו לחזור שלו תולה בסבות כך הסבות בין קרוב בין רחוק בזמן...

אבל במציאות ההיום שאנשיה נוסעים באוירון אפילו הם ונשיהם ובניהם וגם שוכרים מקום מגורים ממש, לזמן. ודעתם לחזור ממש אין זה כלל ענין של הרדב"ז לפי ענ"ד ופשוט דהרדב"ז מודה בזה והרבה כבר טעו בנדון זה של נסיעה הלך וחזור עם בני בית שבוה שאי אחרי קביעות מגוריו אזלינן."

דעת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ז"ע בזה

סוף דבר, קשה מאד לסמוך על דברי הרדב"ז בענייננו בנוסע לארץ ישראל בשביל החג לבד לשמור רק יום אחד. ואף שמצינו ש"כק אדמו"ר מליובאוויטש ז"ע השתמש בסברת הרדב"ז אף לנוסע דרך ארעי, מ"מ, מכמה טעמים, קשה לומר ולפסוק באופן ישר להביא ראייה לשם לנידון דידן. חדא, כי למעשה דעת רבינו לא הוכרע, ועד היום לא נסתלק השאלה מעל שולחני רבני חב"ד. ואף להסוברים שדעת רבינו אכן לפסוק כדעת הרדב"ז, י"ל שרבינו השתמש בסברא זו רק לסניף בידד עם דעת השו"ע הרב במהדורא תניינא כמו שהבאנו למעלה שסובר שאף בן ארץ ישראל מגור בארץ לחוץ לארץ ודעתו לחזור חייב לשמור טוב שני משום שיש קדושת היום המאיר בחוץ לארץ ביום זה. וכאמור, שכן היתה דעת זקנו הגרא"ד לאוואט"5] כמו שהבאנו בגליון הקודם. וממילא ה"ה שכן חוץ לארץ הבא לארץ ישראל בשביל החג, דינו לנהוג רק יום אחד.

ומה עוד, שמה שמצינו שרבינו השתמש בסברא זו כהורה ברורה, היינו רק בשנים הקדמונים שהיה אז טרחה יתירה בנסיעה למדינת הים, הן מצד המנהלך והן מצד המחירים הגבוהים. משא"כ בזמננו, אף בזמן שכתב הגר"מ פיינשטיין את תשובתו בשנת תשכ"ז, שמאז כבר התפתחו האפשריות לקחת טיסה של שנים עשרה שעות מאמריקא לארץ ישראל, ענה רבינו שאין רואיה להכניס לספק ולשאלו אצל מוה"ר. ועד היום רבני חב"ד נושאים ונותנים בדבר.

מחליף את הזמנים

ואחר שנתבאר כל זאת, ניחוי אנו מה יהיה בנידון דידן. השואל הזה - שקיבל הוראה כדעת היחידיים לשמור רק יום אחד בארץ ישראל - וודאי סומך לו עצם הנסיעה במוצאי יום טוב ראשון, כי יש עליו על מה לפתור. אמנם, מה יהיה בעודו טס באויר? האם יתחפך לו היום להיות יום טוב ברגע שיצא מאוירא דארץ ישראל? לכאורה הדבר תלוי בטעמים הנזכרים.

לפי טעמו של החכם צבי, פשוט הדבר שמיד בצאתו מאויר הארץ חוזר להיות כבן חוץ לארץ, כי גם בהיותו בארץ ישראל היה עיקר דינו להיות כבן חוץ לארץ. מלבד העיכוב של בל תוסיף. וכן לטעמו של השו"ע הרב במהדורא תניינא שאורות יום טוב מאיר

מבוך סמיכה – עולם ההלכה נגישי לכל אחד

בחופ לארץ ביום השני, זה פשוט שחל עליו יום טוב ברגע כניסתו לחוף לארץ. וכמו כן, לפי טעמם שהיעב"ץ והאבני נזר שהכל הולך אחר המקום, מעת שנכנס לאירא דחוץ לארץ, הרי הוא יום טוב. גם סברת הרדב"ז (אפילו את"ל שדבריו אמורים גם בנוסע דרך ארעי) לכאורה שייכת רק בעודו בארץ, אבל מיד כשיוצא לחו"ל עם אשתו ובני ביתו, הרי נעקר דירתו ונשתנה דינו להיות כבני חו"ל.

אלא שלפי סברת הג"ר שמואל סלנט יש צד לומר שאף בצאתו מן הארץ נשאר דינו להיות כבן ארץ ישראל, שהרי כך היה נהוג בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה, שאם עלה בן חו"ל לא"י בחג ונודע לו שנקבע יום טוב בראשון נפשט לו הספק ואין מקום שיהנוג ספיקא דיומא אם יצא לחוף לארץ. כן מסתברא להיות גם בזמן הזה. אולם, כאמור, אף הגר"ש סלנט בעצמו רצה לסמוך על זה, וכבר דחה הגר"מ פיינשטיין סברא זו.

ויצא לנו שלפי רוב מנין ובניו, הדבר פשוט שאם יסע, שיחול עליו קדושת יום טוב בתוך האויר מעט רגעים אחר תחילת הטיסה, כשיצא מתוך גבולי הארץ.

להזהר מטלטול מוקצה

אמנם, אי משום הא אין בזה כדי לאסור עליו הנסיעה, כי בעודו יושב במקומו על המטוס אינו עושה שום מלאכה. וגם אם ינחת ביום טוב שני, וקדושת יום טוב עליו, אין כל איסור לירד מן המטוס ולתוך בניני שדה התעופה (ומצד איסור תחומין, ראה להלן) להכות שם ע"י מוצאי יום טוב. והגם שלכתחילה דאי ראו ראי לאדם להכניס עצמו לכך, אם במקום הדחק, ודאי יש מקום קולא אם לא מצד איסור תחומים.

זהו אמנם צריך להזהר, כשמאזר את חפציו, ישמור שלא יהיה בתיק היד שלו שום דבר מוקצה. ואם נמצא דבר מוקצה בתיק שלו צריך להוציאו לפני שישא את התיק. (בדרך כלל, אין התיק נעשה בסיס לדבר האסור כיון שיש גם דברים מותרים, ואין כאן המקום להאריך בפרטי הדינים.) את כל חפצי המוקצה שלו, יש לו לארוז במזוודה שנכנסת לתא המזוודות, שיטלטלם הנכרים. והוא יכול להמתין עד מוצאי יום טוב כדי לאסוף את המזוודות שלו מאזור איסוף המזוודות.

ודאתאן עלה, יש להעיר שיחול עליו חיוב קידוש בהיותו באויר. והדבר קצת פלא, שכבר עשה הבדלה כעשה לפני זה. גם יש לחקור מה לעשות בתפילה ערבית, כי כבר התפלל של חול, ומעתה חלה עליו תפלת יום טוב. אבל בזה יש לומר בפשיטות שכבר יצא בתפלתו, כי בעת שהתפלל היה באמת חול, ומכיון שהתפלל כדין אין טעם שיחזור עליו חיוב מחדש.

איסור תחומין

אך מה שצריכים להתחשב בו, הוא איסור תחומים, כי המטוס טס אלפי מיל אחר שחל עליו קדושת יום טוב. אולם, יש לדמות זה לדין הולך בספינה (אוּח סימן תד) ששם דנו הראשונים להסוברים דאין תחומין למעלה מעשרה אין איסור לבא בספינה השט על פני המים כל שעומק המים יותר מעשרה, לפי שאינו קונה שביתה כל זמן שהוא למעלה מעשרה. וכן הדין כאן לענין טיסה.

מיהו אי"ז פשוט כל כל, דלמעשה יש להחמיר שיש תחומין למעשה מעשרה ביותר מ"ב מיל, וגם בספינה יש סברא אחרת להקל שאין ימים ונהרות דומים לדגלי מדבר, משא"כ בטיסה שטס גם על גבי יבשה שהוא מקום תחומים, ועיין היטב בשו"ע

(סעיף א), וזה לשונו:הגה, מיהו אם היה הולך בדרך זה או על ידי קפיצת שם מתוך י"ב מיל חוץ ליי"ב מיל, אזלינן לחומרא למאן דאמר תחומין יי"ב מיל הוי דאורייתא (ד"ע ותשובת רמב"ם).... מי שבא בספינה בשבת והגיע לנמל, אם שמשננס השבת עד שהגיע לנמל לעולם היתה למעלה מי' מקרקע הים או הנהר, יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים אמה ממקום שפגע בו למטה מעשרה."

ויצא לנו מזה שאין היתר לטוס במוצאי יום טוב, כי בוודאי יעבור על איסור תחומין ברגע שיכנס לאויר חוץ לארץ. אמנם, כשתניין במה שהכריע בשו"ע הרב בדינים אלו (שם סעיף ב) תראה שעדיין ההיתר במקומו עומד, כי מבואר שם שזה שמחמירין בתחומין למעלה מעשרה אף ביתר מיי"ב מיל, זהו רק כשכל משך הי"ב מיל הוא רשה"ר דאורייתא. והדבר ברור שאין המטוס הולך במשך י"ב מיל על גבי רשה"ר, כי רובא דרובא דעלמא כרמלית היא. זה לשון השו"ע הרב:ו"ספק זה אין הולכין בו להחמיר אלא בשל תורה כגון מתוך י"ב מיל לחוף ליי"ב מיל לדברי האומרים שתחום י"ב מיל הוא מן התורה, והוא, שיהיו כל הי"ב מיל רשות הרבים גמורה מן התורה על דרך שנתבאר בסי' שמ"ה כדי שיהיו דומים לדגלי מדבר שהיו רשות הרבים גמורה שמשם למדו איסור התחומים מן התורה, כמו שנתבאר בסי' שצ"ו. אבל אם חסר אחד מתנאי רשות הרבים בענין שמן התורה מותר לטלטל כבולו, אין צריך לומר שמותר להלך כבולו."

קנין שביתה בשעת נחיתה

אבל עוד צריך לדון על פי המבואר בראשונים (עיין בב"י בסימן הגי"ל) שאף אם ננקוט שאין תחומים למעלה מעשרה, זהו רק כל זמן שלא הגיע למטה מעשרה. אבל ברגע שהגיע לתוך עשרה, קנה שביתה שם, ושבו אין לו אלא אלפים משם. והמציאות הוא שבעת נחיתת המטוס, הולך יותר מאלפים רוח. וכבר העיר על זה הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה אור"ח ח"ג סימן צו), זה לשונו:ו"בדבר שבת אינו נוגע למעשה כי ריאי ה' לא יסעו בעראפלאן בשבת כי אף אין תחומין למעלה הרי לאחר שייגיע העראפלאן על הקרקע נוסעים העראפלאנס שטח גדול יותר מתחום שבת על הארץ ממש שיש כבר איסור תחומין, וגם יהיה אסור לירד וגם הא אין שום אדם נוסע בלא חפצים, וגם הא ליותר מי"ב מיל אסור להרמ"א מדין תחומין אף למעלה מעשרה מאחר דהוא ספקא דאורייתא."

ואם כן, לענין מעשה איך היתר לטוס לכתחילה באופן שינחת ביום טוב שני, אא"כ יכרר היטב המטסול הטיסה ישנו בתוך העיר ממש, דאז בשעת הנחיתה קונה שביתה בתוך עיר. ועל זה צריך דקדק רב בדיני תחומין. אבל נשאר לנו עכ"פ היתר אם ינחת במוצאי יום טוב שני.

סיכום הדברים

- יש לכרר הדין בבן חוצה לארץ הבא לארץ ישראל בשביל החג, מה דינו לנהוג ביום טוב שני. וכבר דנו בזה גדולי הפוסקים במשך כמה דורות ונביא את סברותיהם.
- המחבר בשו"ת אבקת רוכל הורה שיהנוג ב' ימים כיון שדעתו לחזור לחוצה לארץ, והעיד שכן היו נוהגים בימיו. והטעם, שכן שנינו, נותנין עליו חומרי הקונם שיצא משם. וכדעת המחבר, כך פסקו רבים מפוסקי הדורות.
- אבל יש שחלקו והורו שישמרו רק יום אחד, וכמה סברות נאמרו על דבר זה, ונביאם אחת.
- החכם צבי ביאר שהדין שנותנין עליו חומרי המקום שיצא משם שייך רק אם החומרא שייכת להמקום שבו נמצא, אבל כאן,

החומרא של שמירת ב' ימים ליום טוב הוא מעשה איסור לבני ארץ ישראל מטעם בל תוסיף.

ה. גם השו"ע הרב הביא את דעת החכם צבי, והביא עליו שיש חולקים. ומדבריו במהדורא תניינא יש ללמוד טעם חדש לזה, ששם כתב שבני ארץ ישראל ההולכים לחוצה לארץ חייבים לשמור ב' ימים לפי שקדושת היום מאיר שם ב' ימים, והכל הולך אחר המקום ששם הוא נמצא. ולפי"ז ה"ה שבו חו"ל העולה לא"י, אין לו לשמור אלא יום אחד לבד, כי שם אורות יום טוב הוא רק ביום אחד.

ו. היעב"ץ ואבני נזר כתבו שדין הנהגת יום טוב תלוי במקום לבד ולא בהגברא. ולא שייך לענין חומרי המקום, שאי"ז מנהג של קהלות אלא הנהגות התלויים במקום.

ז. הגר"ש סלנט כתב כפי שבמי קדם כשנסע בן חוץ לארץ לא"י היה שומר רק יום אחד מפני שלא היה אצלו שום ספיקא דיומא, כך הדין היום כיון שכל דין יו"ט שני של גלויות הוא מבח מנהג אבותינו. אמנם באגרות משה דחה סברא זו, שבזמנינו יו"ט שני של גלויות לא מדין ספק הוא, הלכך אין לחלק בכך.

ח. הרדב"ז הורה שאם אדם נוסע עם אשתו ובני ביתו הו"ל כמי שנקבע דירתו במקום שהוא שם, ואע"פ שדעתו לחזור, נוהג כבני מדינתו.

ט. אך מדברי הפוסקים (השו"ע הרב, ערוך השולחן, משנ"ב) מבואר שדינו של הרדב"ז הוא רק במי שעוקר דירתו ממש, ולא בהולך דרך ארעי.

י. ובפרט בזמנינו שנקל מאד לנסוע לכל קצוות העולם בזמן קצר, לא מקרי עקירת דירה מה שנסע עם בני ביתו (כך העירו אגרות משה והשבט הלוי).

יא. אין הכרע כ"כ בדעת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע מה דעתו אם להרות למעשה בזמנינו כהוראת הרדב"ז.

יב. בן חוץ לארץ שעלה ארצה (ושמר רק יום אחד) אם בא לטוס במוצאי יום טוב לחוף לארץ, לפי רוב הטעמים, תחול עליו קדושת יום טוב בעודו באויר, זולת לטעמו של הגר"ש סלנט.

יג. אם עתיד לנחת ביום טוב שני, עליו להזהר שלא יהא דבר מוקצה בתיק היד שלו. ולכאורה יחול עליו חיוב קידוש בשעת כניסתו לאויר חוץ לארץ. ולענין תפלת ערבית, מסתברא שכבר יצא במה שהתפלל שם למוצאי יום טוב.

יד. כשמקרי המטוס לאויר חוץ לארץ, חל עליו שביתה להסוברים שיש תחומים למעלה מעשרה, ואיסור הוא לטוס מחוץ לתחום. אבל יש להתיר ע"פ מה שהכריע השו"ע הרב שאם אינו הולך דרך רשה"ר גמורה, נקטינן להקל שאין תחומין למעלה מעשרה.
טו. אף אם אין תחומין למעלה מעשרה, מיד בשעת נחיתה, קנה שביתה, וכשמטוס הולך למרחק על המסלול יש בזה איסור תחומין. והלכך אין היתר אא"כ יודע בודאות שהמסלול הוא תוך העיר. או אם שעת הנחיתה היא במוצאי יום טוב.

^[1] יש לציין למשכתב החיד"א בשו"ת חיים שאל (חלק א, סימן נה) שדן בפסיקה זו וכתב שמנהג ארץ ישראל היה בשונה, ומבני חוץ לארץ שבאו לארץ ישראל לשנה שמרו יום אחד, ע"ש

^[2] ולהעיר שעדי יום יש שטיות ודעות שונות בין רבני חב"ד

^[3] אך לדינא חלק היעב"ץ על דברי אביו וסבר לבסוף שכן חוץ לארץ שנמצא בארץ ישראל חייב לשמור שני ימים של יום טוב, וראה שם

^[4] אך יש להעיר שיש בי שנקדידן שלכתחילה לא נאמר דברי הרדב"ז אלא במי שבא מארץ ישראל לחוף לארץ, ולא להיפך

^[5] ואין להקשות על זה למה צריך רבינו לבא לסברה זו, ולא סגי לא בדברי השו"ע הרב כשלעצמו, שהרי אין דברי המודורא בתרא נתקבל בין כל אדמו"רי חב"ד וכמו שכתבנו לעיל

Social Security

When it comes to Social Security taxes, things are a bit less clear-cut, since the money you pay may eventually come back to you. For background: Social Security taxes are mandatory contributions that workers and employers make (through payroll taxes) into the federal Social Security system. Both you and your employer each contribute 6.2% of your wages, up to a yearly cap. These funds are placed in a trust fund managed by the government, from which benefits are later distributed.

In retirement, you can collect Social Security benefits based on how much you earned and contributed during your working years. So, while it’s officially called a tax, it also functions as a form of social insurance.

From a maaser perspective, because this payment is mandatory, percentage-based, deducted automatically, and only applies if you earn income, it closely resembles income tax more than an IRA or pension contribution. Accordingly, most poskim treat Social Security tax like income tax. This means that maaser is calculated after Social Security tax is deducted —just as it is calculated after federal and state income taxes.

Later, when you begin receiving Social Security benefits, the direction reverses. Those benefits are treated as new income, and therefore maaser should be given on them at that time, just like any other source of income.

Even if one argues that Social Security functions like an IRA—since, in theory, the money should eventually return to you—the counterpoint is that there is significant uncertainty surrounding the future of Social Security. Whether the system will remain solvent for decades to come is unclear, and there’s a real possibility that some or all of the funds may never return. But still, others counter that the system remains stable and that much of the concern is amplified by political debate—but the uncertainty itself underscores why Social Security tax is best viewed like income tax for maaser purposes.

Property Tax

Property tax paid on your personal home is like a personal expense, and therefore not deducted from income. But if you own an investment property, property tax is deducted along with other listed expenses that decrease the property’s net operating income.

Children in Commerce

Executors | Rabbi Baruch Fried, Dayan Bais Havaad

Appointing an Executor

One who has young children should appoint an executor who will take care of his estate when he passes away. He may appoint whomever he wishes, and that executor is halachically empowered to act in the best interests of the orphans. Any instructions given by the deceased regarding the assets, must be followed. If no executor was appointed, the local Bais Din, or a trio of the greatest people of the generation must appoint an executor for the orphans.^[1]

If no executor was appointed, and the orphans made themselves dependent on a certain person, that individual by default becomes the halachic executor. He has full status as an executor, and may recoup any expenses he incurs on the orphans' behalf.^[2]

If an executor was appointed by a secular court, he also has the full authority of an executor, even if the court chose someone that a Bais Din would not have appointed.^[3]

Care for Orphans

The authority of an executor is limited to monetary matters; he cannot make choices for the orphans in other areas, such as where they should live or the like.^[4] In all other matters, Bais Din assumes the role of the father in caring for the orphans. If it is discovered that an executor is causing losses to an orphan's assets, or if the executor's reputation was initially good and later worsens, Bais Din must remove him and replace him with a suitable executor.^[5]

The requirement of Bais Din to appoint an executor is limited to minor orphans, deaf-mutes or insane people. Once an orphan reaches halachic adulthood, Bais Din will not appoint an executor for his assets even if he is wasting them. Rather, the orphan should be taught to be prudent with his money.^[6]

Executorship for Aging or Ill People

If a person takes ill and is not in his right mind, an executor should be appointed to manage his financial affairs. If someone had already been managing them while the ill person was still mentally capable, that is presumably the equivalent of the case in which orphans made themselves dependent on someone. That person then becomes the halachic executor. In any case, it is prudent for all expenditures to be made under the guidance of a Bais Din or a recognized Torah authority. Also, an executor can only make expenditures for the benefit of the invalid; he cannot give away any assets, even to the future heirs. A possible exception is in a case where it is clear that the patient would have given away the asset himself.^[7]

[1] C.M. 290:1
 [2] C.M. 290:24-25
 [3] Sh"ut Maharam Galanti 125
 [4] Sh"ut Maharam Alshich 38
 [5] C.M. 290:5-6
 [6] C.M. 290:26
 [7] Pischei Choshen Yerushah 5 fn. 11

In partnership with the Bais Haavad's Yorucha Program To
 learn more about Yorucha visit yorucha.org

If you rent out part of your home (e.g., a basement or side room), we can apply to *maaser* the same guidelines set by the IRS tax code which allows you to deduct the corresponding portion of property tax. However, that may not always apply. If the home was purchased for personal use and only later partially rented out, the property tax is still considered a personal expense, since you were liable to pay it regardless of whether you rented out space.

Sales Tax

Sales and use taxes paid throughout the year are also personal expenses and not deducted—unless the item was purchased for business use, in which case the total cost of the item may be deducted from business income.^[5]

Tax Credits

How do tax credits factor into *maaser* calculations—like the child tax credit or earned income credit?

These credits reduce your overall tax liability and effectively increase your final take-home income. Likewise, if these credits result in a refund, they are subject to *maaser* no different than any other income.

What about IRA contributions?

The government encourages retirement savings and offers various tax incentives through Individual Retirement Accounts (IRAs), which come in several forms tailored to different financial situations. The basic idea is that the funds are “locked away” until retirement and only accessible then.

The best approach seems to give *maaser* on these funds at the time they are earned, even though they will only be disbursed at a much later time. Since IRA contributions are voluntary, it is your way of using money. Even if your employer contributes directly to your IRA, it is considered as if you received that money and then invested it yourself. Moreover, the funds are not truly inaccessible, since there are several legal ways to withdraw money from IRAs penalty-free before retirement.

However, determining the precise amount of *maaser* can be complicated. Traditional IRA contributions are tax-deferred—you pay taxes on withdrawals later, based on your future tax bracket (which is currently unknown). Therefore, the true after-tax value of those contributions can only be known at retirement.

The most practical approach is to give *maaser* on the full amount now, since you have not yet paid any taxes on it. When you eventually retire and begin paying taxes on the distributions, those taxes can then be deducted from other income that you receive at that time (e.g., social security) when recalculating *maaser*.^[6]

Parsonage

Many *rabbeim* and teachers working for *yeshivos* or other *mosdos* receive part of their compensation as parsonage, a benefit recognized by the IRS for members of the clergy. Under this arrangement, part or all of their salary is designated as a housing allowance rather than regular income. The primary benefit is income tax exclusion: the parsonage allowance is not subject to federal income tax, up to the actual cost of housing or the fair rental value of the home—whichever is lower.

Although post *poskim*^[7] say that money's given for a specific purpose is not subject to *maaser*, parsonage doesn't fall under this category. Since the benefit is given in leu of work, it is considered regular income regardless of the fact that the funds are earmarked. Aside from this, an employee can legally use the money for any use, so long as it alleviates his housing costs.

Tax bracket lowered

For individuals who contribute large amounts of *tzedakah* and report these donations as itemized deductions on their tax returns, the resulting reduction in taxable income can lower their tax bracket and generate significant tax savings. HaRav Moshe Feinstein^[8] writes that even though this person is “profiting” from giving *tzedakah*, there is no obligation to remit those savings to *tzedakah*. Nevertheless, the reduction in his tax bill will result in a higher *maaser* bill as his take-home amount is higher.

[5] אגרות משה (שם)

[6] על פי מה שפסק החפץ חיים בספר אהבת צדקה חלק ב (פרק יח אות ב), שאם ראה שנתו יותר ישעיר מעשר, יכול לנכות לשנה הבאה.

[7] ראה לדוגמה באגרות משה יו"ד חלק ב (סימן קיב)

[8] אגרות משה יו"ד חלק א (סימן קמג)